

educated. The necessity of the coordinated activity of international organizations which engage in the questions of development of world agrarian sector is grounded.

Key words: agrarian sector, globalization, factors of development

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию [Текст] / Ульрих Бек [пер. с нем. А. Григорьева и В. Седелькина]. – М. : Прогресс – Традиция, 2001.
2. Бухтеев Н. И. Методологические аспекты изучения глобализации [Электронный ресурс] / Н. И. Бухтеев. – Режим доступа: <http://www.zinoviev.ru/ru/conference/bukhteev.html>.
3. Саблук П.Т. Глобализация і продовольство [монографія] [Текст] / П.Т. Саблук, О.Г. Білорус, В.І. Власов. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 632 с.

УДК: 347.925

МИРОВА УГОДА ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Єфремова І.І., к.ю.н., завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Білоцерківського національного аграрного університету

Сучасна система цивільного судочинства базується на розмежуванні судових процедур, що зумовлює постійний пошук та вдосконалення спрощених форм вирішення цивільних справ, з метою оптимізації цивільного судочинства.

Українські науковці, як і іноземні, постійно здійснюють науковий пошук шляхів раціоналізації та оптимізації процесуальних форм вирішення справ, що дозволяють досягти цілей судочинства шляхом спрощення основних складових судового процесу, не знижуючи при цьому рівень юридичних гарантій. Одним з напрямків оптимізації судових процедур може стати удосконалення процедури укладення, виконання та контролю за дотриманням умов мирової угоди сторін спору.

Інститут мирової угоди є невід’ємним елементом, що характеризує специфіку цивільно-правових відносин під час реалізації цивільно-процесуальних прав та обов’язків. Актуальність розгляду інституту мирової угоди на сучасному етапі реформування цивільного судочинства набуває особливо важливого значення, оскільки саме укладання мирової угоди на будь-якій стадії цивільного судочинства, дозволяє достатньо ефективно оптимізувати процес розгляду та вирішення судових спорів.

Окремі питання, щодо укладення мирової угоди розглядалась у дисертаціях Андрушко А.В. «Принцип диспозитивності цивільного процесуального права» (2002 р.) та Шутенко О.В. «Проблеми диспозитивності в гражданском процессе» (2003 р.). Найбільш повно сутність мирової угоди, її значення, порядок укладання та перевірки судом було розкрито у дисертаційному дослідженні Бортник О.Г. «Мирова угода у

цивільному процесі» (2007 р.). На рівні наукових статей та монографій окремі питання, що стосуються мирової угоди, як засобу реалізації принципу диспозитивності в цивільному судочинстві розглядалися Боннером А.Т., Комісаровим К.М., Святогором О., Орловою Л.М., Пушкар Є.Г., Тимченком Г.П., Тараненком В.Ф., Штефаном М.Й. та іншими дослідниками.

Метою статті є визначення мирової угоди не лише як прояву диспозитивності при вирішенні цивільних спорів, а як засобу оптимізації цивільного процесу з метою ефективного та швидкого розгляду цивільних справ.

Мирова угода є засобом реалізації одного із основних принципів цивільного судочинства – принципу раціональної процесуальної форми впровадження у правове регулювання процесуальних дій суду і учасників процесу (їх змісту, умов і порядку виконання). Цей принцип спрямований на забезпечення швидкості, правильності й ефективності цивільного судочинства.

Ч. 1 статті 175 Цивільного процесуального кодексу України визначає, що мирова угода укладається сторонами з метою врегулювання спору на основі взаємних поступок і може стосуватися лише прав та обов’язків сторін та предмета позову[2]. Ще в римському праві була сформована категорія *transactio*, якою позначаються мирові угоди й сьогодні, та закладено початок формуванню інституту мирових угод. Практично всі зазначені положення, що встановлювали правовий режим мирової угоди в римському праві, були сприйняті з незначними модифікаціями в сучасному європейському континентальному праві[5].

В загальному розумінні цивільного процесуального права мирова угода – це договір, яким сторони припиняють спір або усувають іншу невизначеність у своїх правовідносинах за допомогою взаємних поступок. За визначенням Тертишнікова В.І.[3], «мирова угода сторін є двостороннім волевиявленням з приводу їх прав та обов’язків і предмета позову, спрямованим на врегулювання спору шляхом взаємних поступок». Отже, мирова угода є процесуальним документом, який являє собою добровільне примирення учасників процесу на взаємовигідних умовах. Відповідно до ч. 3 ст. 31 ЦПК України, головною особливістю мирової угоди є той факт, що укласти її сторони можуть на будь-якій стадії судового розгляду до прийняття судом остаточного рішення у справі.

Так, під стадією процесу розуміють сукупність процесуальних дій, спрямованих на здійснення однієї найближчої процесуальної мети. В теорії цивільного процесу найчастіше виділяються наступні стадії:

1. відкриття провадження у справі;
2. провадження в справі до судового розгляду;
3. судовий розгляд в суді першої інстанції;
4. апеляційне провадження;
5. касаційне провадження;
6. перегляд судових рішень Верховним судом України;
7. провадження у зв’язку з нововиявленими обставинами;
8. виконавче провадження.

Аналіз норм ЦПК України дає можливість визначити, що не на кожній стадії цивільного судочинства можливе укладення мирової угоди, оскільки в повноваження касаційного суду і Верховного Суду України не включено повноваження на прийняття заяви про досягнення мирової угоди. А так, можливо констатувати, що мирова угода може бути укладена сторонами до постановлення судового рішення в суді першої інстанції (при чому, якщо сторони заявлять про бажання укласти мирову угоду перед оголошенням судового рішення, суд не буде приймати таку заяву до уваги), а також на стадії виконання судового рішення.

Апеляційний суд відповідно до статті 306 Цивільного процесуального кодексу України наділений правом затвердити мирову угоду, оскільки в апеляційному суді позивач має право відмовитися від позову, а сторони – укласти мирову угоду відповідно до загальних правил про ці процесуальні дії незалежно від того, хто подав апеляційну скаргу. Однак особливості прийняття та затвердження мирової угоди в суді апеляційної інстанції детально не прописані, за змістом визначається, що є лише вказівка на дотримання загальних правил [4, с. 497] щодо прийняття мирової угоди судом, що знову ж недосконало прописано в процесуальному законодавстві. Дещо по іншому вирішено право сторін на укладення мирової угоди в суді апеляційної інстанції в Російській Федерації, так ст. 326.1. ЦПК РФ визначає порядок засвідчення відмови позивача від позову, визнання позову відповідачем, а також порядок затвердження мирової угоди сторін у суді апеляційної інстанції.

Сутність мирової угоди полягає в закінченні процесу шляхом врегулювання спору, тобто досягнення визначеності у відносинах між сторонами на підставі волевиявлення самих сторін. Але ж необхідно враховувати той факт, що відповідно до ст. 38 ЦПК України сторона, третя особа, особа, яка відповідно до закону захищає права, свободи чи інтереси інших осіб, а також заявники та інші заінтересовані особи в справах окремого провадження (крім справ про усиновлення) можуть брати участь у цивільній справі особисто або через представника. А так, представник може укласти мирову угоду від імені особи, яку він представляє.

Так, представник бере участь у справі з метою надання особі, яка бере участь у справі, допомоги у захисті прав та інтересів, а також допомоги у реалізації її процесуальних прав. Межі представництва обумовлюються межами цивільної справи, що розглядається судом. За загальним правилом, представник має право вчиняти від імені особи, яку він представляє, усі процесуальні дії, що їх має право вчиняти ця особа (ч. 1 ст. 44 ЦПК України). Однак, норма статті 175 ЦПК України, а саме ч. 3 дозволяє зробити висновок, що для укладення мирової угоди представник повинен мати спеціальні повноваження, чітко визначені у довіреності. Крім того, суд не визнає мирової угоди у справі, в якій одну із сторін представляє її законний представник, якщо його дії суперечать інтересам особи, яку він представляє (ч. 6 ст. 175 ЦПК України).

Надання представнику спеціального повноваження на укладення мирової угоди є загальновизнаною практикою в правових системах світу, наприклад така можливість існує у праві Італії [6]. Угода про умови примирення буде дійсною лише за умови подальшого схвалення особи, яку представляють. Вона буде мати зворотну дію, але без шкоди для прав третіх осіб. Таке ж правило існує в праві США. [7]. По праву Франції адвокат, уповноважений представляти сторону в процесі, стосовно судді та іншої сторони вважається таким, що має повноваження на укладення мирової угоди [6, с.187]. Таким чином, ні суд, ні інша сторона не зобов'язані перевіряти наявність спеціального повноваження адвоката. Але, якщо він уклав мирову угоду за відсутності дозволу особи, яку представляють, така угода буде дійсною, однак особа, яку представляє адвокат має право пред'явити позов до адвоката з вимогою про відшкодування шкоди. Таке правило захищає інтереси іншої сторони мирової угоди.

Необхідно зазначити, що не знайшло повного законодавчого закріплення порядок подання та затвердження мирової угоди, і особливо не закріплена її форма.

Відповідно до ч. 2 ст. 175 ЦПК України мирова угода може бути адресована суду як у вигляді усної заяви, так і у письмовій формі. Але, лише у разі подання адресної письмової заяви сторін, така заява буде приєднана до справи. Цивільним процесуальним законодавством Російської Федерації визначено обов'язок суду зафіксувати письмово усну заяву сторін про намір укласти мирову угоду шляхом фіксування в протоколі судового засідання із підписом обох сторін. А в апеляційній інстанції обов'язкова письмова форма заяви про намір укласти мирову угоду. Оскільки відповідно до ЦПК України фіксація судового процесу здійснюється технічними засобами а також ведеться журнал судового засідання, доцільно було б ввести норму про обов'язкову письмову форму заяви про намір укласти мирову угоду, або ж крім запису у журналі судового засідання вимагати від сторін підпису (в разі усної заяви), що можна буде вважати письмовим підтвердженням їх дійсних намірів закінчення справи шляхом укладання мировою угодою.

В разі заявлення сторонами наміру укласти мирову угоду у письмовій формі, складнощів не виникає, оскільки така заява повинна бути підписана обома сторонами, це обов'язок сторін, і саме ця заява буде приєднана до справи. Оскільки у визначенні мирова угода подається як договір між сторонами спору, то ж вважається, що укладатись повинна з урахуванням загальних правил вчинення правочинів в письмовій формі.

В мировій угоді необхідно зазначити: найменування документу «Мирова угода», місце та дата її укладення, найменування та місце знаходження сторін, їх представників, цивільну справу, за якою укладається мирова угода, конкретні умови мирової угоди, точний розмір грошових сум, що повинні бути виплачені за мировою угодою, строки виконання зобов'язань, підписи сторін [4].

На необхідність письмової форми мирової угоди та відповідне затвердження судом вказує лист Вищого спеціалізованого суду від 8 грудня 2011 року, в якому викладена позиція щодо застосування окремих норм матеріального права. Даний лист зумовлено висновками судів, що мирова угода не може вважатись як цивільним зобов'язанням, оскільки його укладення та виконання визначається нормами процесуального законодавства та Закону «Про виконавче провадження». Зазначеним листом ВСУ підкреслює, що мирова угода є цивільно-правовим зобов'язанням.

Введення обов'язку подавати заяву про намір укласти мирову угоду у письмовій формі зумовлюється тим фактом, що у випадку укладання мирової угоди закон передбачає настання досить важливих наслідків – постановлення ухвали про закриття провадження у справі, тобто припинення провадження до ухвалення рішення і без ухвалення рішення. Тому до винесення такої ухвали суд повинен роз'яснити сторонам наслідки їх розпорядчої дії [8], зокрема ч. 3 ст. 206 ЦПК України зазначає, що у разі закриття провадження у справі повторне звернення до суду з приводу спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав не допускається.

Ускладнення при виконанні мирової угоди можуть виникати у зв'язку із тим, що не є обов'язком суду затвердження мирової угоди. Затвердження мирової угоди судом відбувається лише за клопотанням сторін, таким чином суд розділяє одну дію на дві: постанову ухвали про закриття провадження у справі і друга, як зазначалось лише за клопотанням сторін – ухвала про визнання мирової угоди. Значно спростило би процес, а так і оптимізувало процедуру припинення справи у зв'язку із досягненням згоди між сторонами про мирне врегулювання спору, в одній ухвалі визначити про припинення провадження по справі та затвердити мирову угоду, яка по суті і стала підставою для закриття провадження по справі.

Встановити обов'язок суду затвердити мирову угоду укладену в ході судового розгляду необхідно, оскільки при укладанні мирової угоди сторонами їх колишні права і обов'язки у тому чи іншому обсязі, в залежності від волі сторін, ліквідуються, а в силу вступають умови, на яких укладено мирову угоду. Затвердження судом укладеної мирової угоди надасть додаткову гарантію, що сторони, або одна із сторін не передумують, не будуть ухилятися від виконання обов'язків, оскільки затверджена ухвалою мирова угода завжди буде мати силу судового рішення, а так буде забезпечено застосування примусової сили держави, шляхом звернення до державної виконавчої служби.

Зрозуміло, що в разі виконання мирової угоди сторонами добровільно, то ніяких питань та ускладнень не виникає. Однак укладення мирової угоди може бути використане недобросовісною стороною з метою затягування процедури вирішення спору, виконання будь-яких зобов'язань. Тому нерідко після затвердження мирової угоди одна із сторін або відмовляється взагалі, або іншим чином ухиляється від виконання мирової угоди.

До набрання чинності Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» від 18.11.2003 р., затверджена судом мирова угода вважалася виконавчим документом згідно з п. 5 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про виконавче провадження», а тому кредитор мав право пред'явити його до примусового виконання негайно в разі порушення боржником його умов.

Проте, деякі загальні суди, згідно практики, що склалась для виконання мирової угоди видавали ще й виконавчий лист. Однак, як тільки вищевказаним Законом мирову угоду була виключено зі списку виконавчих документів, що підлягають примусовому виконанню органами Державної виконавчої служби, практика формувалась по-різному. Багато кредиторів стали пред'являти до виконання ухвалу про затвердження мирової угоди, посилаючись на п. 1 або п. 6 ч. 1 ст. 3 Закону «Про виконавче провадження».

Але, з того моменту, як редакція ст. 3 вищевказаного Закону зазнала чергові зміни, примусовому виконанню стали підлягати ухвали, постанови судів у цивільних, господарських, адміністративних і кримінальних справах лише у випадках, передбачених законом, що стало підставою для нової хвилі відмов у прийнятті тепер вже ухвал про затвердження мирових угод до примусового виконання.

Однак крім того, що мирова угода є домовленістю сторін щодо врегулювання спору мирним шляхом, а так, як наголошують останнім часом науковці – цивільно-правовою категорією, необхідно також враховувати, що затвердження мирової угоди ухвалою суду – є актом судової влади, що повинно призводити до її примусового виконання, адже ухвала про визнання мирової та закриття провадження по справі угоди за своїми властивостями та процесуальним значенням прирівнюється до рішення та має силу виконавчого документа.

У таких випадках, вважається, необхідно подавати до суду, який затвердив мирову угоду, заяву про видачу виконавчого листа. Таким чином будуть усуватися проблеми пов'язані із забезпеченням виконання умов мирової угоди, а так, можливо буде говорити і про оптимізацію процесу, шляхом укладення мирової угоди.

Про необхідність оптимізації цивільного судочинства останнім часом мова йде у багатьох дослідженнях як українських науковців, так і в інших країнах пострадянського простору. Крім того, у країнах Європи не існує досконалої форми цивільного судочинства, що також зумовило пошуки його оптимізації.

В загальному розумінні «оптимізація» – це пошук найкращого рішення. В кожній задачі оптимізації використовуються такі поняття як критерій, керовані зміни та цільова функція. Критерій – це показник, який дозволяє визначити якість отриманого рішення по суті спору. Таким показником при укладанні мирової угоди буде завершення цивільного процесу (на будь якій стадії судового розгляду) у скорочені строки, без його затягування, а так відбувається економія часу суду, оскільки постійне зростання кількості справ, що знаходяться в провадженні, вимагає саме застосування засобів спрямованих на їх швидкий розгляд.

Керовані зміни – це такі параметри завдання, які можна змінювати. З точки зору цивільного процесу, керованими змінами буде право сторін завершити вирішення спору шляхом укладання мирової угоди до вирішення справи по суті, як під час досудового розгляду справи так і під час судового розгляду справи, або відмовитися від укладання мирової угоди, продовжити вирішення спору у судовому засіданні та отримати обгрунтоване рішення.

Цільова функція – це співвідношення керованих змін із критерієм, так заява сторін про намір укласти мирову угоду призводить до постановлення ухвали про закриття провадження по справі. При встановленні в нормах Цивільного процесуального Кодексу України обов'язку суду затверджувати кожну мирову угоду дозволить усунути подвійні дії, і спричинить дійсне досягнення мети цивільного судочинства: швидкого, законного та обгрунтованого рішення.

Із вищезначеного можна визначити загальне поняття мирової угоди, як договору сторін, який затверджується судом на підставі процесуальних дій, договір, що укладається на підставі взаємних поступок між сторонами, третіми особами, які заявляють самостійні вимоги відносно предмету спору, направлений на його врегулювання, та є підставою припинення провадження по справі.

Але необхідно зазначити, що до мирової угоди як засобу оптимізації цивільного процесу не достатньо приділено увагу у Цивільному процесуальному кодексі України, а саме лише стаття 175 визначає процесуальне право сторін на укладання мирової угоди, а також визначає порядок її прийняття судом, хоча інститут мирової угоди має достатньо давню історію становлення.

Також необхідно зазначити, що в різні часи, хоча в законодавстві і визначалось право сторін на укладання мирової угоди, але все ж не приділялось уваги умовам її укладання. Наприклад, Статут цивільного судочинства 1864 р. мстив окрему главу, присвячену укладенню мирової угоди, але жодна із статей цієї глави не містила умови укладання мирової угоди. Стаття 179 Цивільного процесуального кодексу УРСР 1963 року також була єдиною статтею, яка визначала знов таки право на укладання мирової угоди та необхідність її затвердження судом, умови та правила укладання мирової угоди не було визначено.

Цивільний процесуальний кодекс України відобразив загальні положення:

- визначено мету мирової угоди і межі її змісту;
- визначено порядок доведення до суду наміру сторін про вирішення спору шляхом укладання мирової угоди;
- в разі укладання мирової угоди представником однієї із сторін або обох сторін визначено обов'язок суду перевірити обсяг повноважень представника в частині повноважень на укладання мирової угоди;
- визначено обов'язок суду у разі укладання сторонами мирової угоди закрити провадження по справі;
- визначено порядок визнання мирової угоди, а саме, закриваючи провадження у справі, суд за клопотанням сторін може постановити ухвалу про визнання мирової угоди;
- закріплено принцип цивільного процесуального права щодо заборони самовідмови від судового захисту. Так, якщо умови мирової угоди суперечать закону чи порушують права, свободи чи інтереси інших осіб, суд постановляє ухвалу про відмову у визнанні мирової угоди і продовжує судовий розгляд;
- визначено принцип захисту інтересів малолітніх та неповнолітніх осіб від незаконних дій їх законних представників. Так, суд не визнає мирової угоди у справі, в якій одну із сторін представляє її законний представник, якщо його дії суперечать інтересам особи, яку він представляє;

Таким чином, на підставі вищевикладеного можна зробити наступні висновки, щодо необхідності більш детального правового регулювання інституту мирової угоди. Необхідно зобов'язати суд затверджувати кожну мирову угоду шляхом прийняття відповідного судового рішення, оскільки при визнанні мирової угоди суд не тільки контролює законність цього акту, а також перевіряє дотримання прав та охоронюваних законом інтересів сторін.

В судовому рішенні в описовій частині необхідно визначати на яких умовах було досягнуто згоди. В мотивувальній частині суд повинен надавати оцінку умовам, на яких згоду було досягнуто. В резолютивній частині – суд повинен затверджувати мирову угоду сторін. Затвердження порядку укладання мирової угоди, а також відповідним чином прийняте та оформлене рішення дозволить більш ефективніше дотримуватись принципу законності та обгрунтованості.

Внести зміни до Закону України «Про виконавче провадження» щодо визнання мирової угоди виконавчим документом, що підлягає примусовому виконанню.

РЕЗЮМЕ

В статті розглянуто загальні засади укладання мирової угоди. Визначено основні прогалини цивільного процесуального законодавства в частині регулювання порядку укладання, виконання та контролю за дотриманням умов мирової угоди. Розкрито зміст поняття «оптимізація» з точки зору цивільного процесуального права.

Ключові слова: мирова угода, врегулювання спору, оптимізація цивільного процесу.

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены общие принципы заключения мирового соглашения. Определены основные пробелы гражданского процессуального законодательства в части регулирования порядка заключения, исполнения и контроля за соблюдением условий мирового соглашения.

Раскрыто содержание понятия «оптимизация» с точки зрения гражданского процессуального права.

Ключевые слова: мировое соглашение, урегулирование спора, оптимизация гражданского процесса.

SUMMARY

The article deals with the general principles of concluding a settlement agreement. The main gaps civil procedural law regarding regulating the installation, implementation and monitoring of compliance with the conditions of the settlement agreement. The content of concept «optimization» in terms of civil procedural law.

Keywords: settlement, dispute settlement, optimization of civil process.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV (в редакції від 21. 09. 2012 р.)
2. Цивільний процесуальний кодекс УРСР від 18.07.1963 (не діє).
3. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. / Тертишніков В.І. / Харків – 2007 р. – с. 210, с. 205
4. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. Станом на 01.11.2010 р. / За ред.. Притики Ю.Д. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – с. 333

5. Ковтунець О. М. Становлення інституту мирової угоди у правових пам'ятках Європи та Росії / Ковтунець О.М. // Судова апеляція. – № 1. – 2007.
6. Давыденко Д.Л. Мировое соглашение как средство внесудебного урегулирования частноправовых споров (по праву России и некоторых зарубежных стран) – Москва, – 2004. – с.186.
7. Носырева Е. Альтернативное разрешение гражданско-правовых споров в США: Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Воронеж, 2001, – с. 10
8. Безлюдько І.О. Цивільне процесуальне право України / Безлюдько І.О., Бичкова С.С., Бобрик В.І. та ін.. / За заг. ред. С.С. Бичкової. – К.: Атіка, 2006. – 384 с.

УДК 339.92:330.341.1

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЇЇ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Жнакіна Е.Г., к.е.н., доцент кафедри фундаментальних економічних дисциплін факультету економіки та управління ДВНЗ ДДПУ

Постановка проблеми. У забезпеченні стійких темпів розвитку економічних систем вирішальним є фактор науково-технічного прогресу. Оскільки механізм реалізації НТП на макрорівні забезпечується реалізацією інноваційних процесів на мікрорівні, саме успішна інноваційна діяльність підприємств дозволить подолати низку проблем, що стоять перед ними і забезпечить перехід до інноваційного розвитку всієї економіки в цілому.

В сучасних умовах економічного розвитку підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн визначається наявністю потужного інноваційного потенціалу. Тому стратегічним пріоритетом України у контексті забезпечення міжнародної конкурентоспроможності є формування та реалізація інноваційного потенціалу країни і на цій основі опанування інноваційної моделі економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблематики і розвитку інновацій у світовому господарстві присвячено роботи Х.Барнета, Л.Бляхмана, Д.Брайта, Е.Денісона, Б.Санто, Р.Солоу, Б.Твісса, Е.Тоффлера, В.Хартмана та інших. Питання необхідності підвищення інноваційної активності досліджуються також в роботах Г.Андрощука, Н.Гончарової, С.Кацури, А.Мокія, І.Павленко, А.Поручника, О.Степанова, М.Туган-Барановського, В.Чужикова, О.Швиданенка та інших. Праці згаданих учених є науковим підґрунтям для розробки інноваційного шляху розвитку України та визначення основних інноваційних пріоритетів і напрямів удосконалення фінансового забезпечення формування інноваційного потенціалу.

Разом із тим процес формування інноваційного потенціалу країн у контексті підвищення їх міжнародної конкурентоспроможності потребує подальшого дослідження щодо виявлення головних тенденцій і закономірностей розвитку країн.

Метою статті є оцінити умови формування інноваційного потенціалу України в контексті її міжнародної конкурентоспроможності.

Результати дослідження. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [1] визначає інноваційний потенціал як сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурно-освітніх можливостей підприємства (галузі, регіону, країни), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку. До них можна віднести: технологічні розробки; конструкторські проекти; дослідні зразки нової продукції; серійні партії нової продукції; висококваліфікованих працівників та інше.

Інноваційно-сильним вважається підприємство, що володіє повною мірою науковим та виробничо-технічним потенціалом, до якого належать:

- кваліфіковані наукові кадри;
- матеріально-технічне забезпечення, що значно впливає на рівень науково-технічних рішень, а також строки створення й освоєння нововведення;
- інформаційно-методичне забезпечення;
- організаційне забезпечення.

Реалізація інноваційного потенціалу визначає рівень розвитку інноваційної діяльності підприємства, регіону, країни.

Поєднання визначень двох понять «потенціал» та «інновації» дає нам можливість трактувати інноваційний потенціал країни як сукупність науково-технічних, організаційних, економічних, соціальних ресурсів країни, а також можливостей їх ефективного використання, результатом чого є створення інновацій з метою забезпечення міжнародної конкурентоспроможності країни.

Інноваційна активність підприємств визначається вибором і реалізацією відповідної стратегії інноваційного розвитку підприємства, ступенем забезпеченості підприємства тими чи іншими ресурсами в інноваційній сфері та якістю інноваційного менеджменту на самих підприємствах. Їх питома вага та результативність в національній економіці безпосередньо пов'язані з ефективністю державної інноваційної політики і розвитком інноваційної інфраструктури в країні.

Так, у 2011 році інноваційною діяльністю у промисловості займалися 1679 підприємств, тоді як у 2010 році – 1462, а в 2009 році – 1411 (табл. 1).

Таблиця 1

Інноваційна активність підприємств в Україні [2,3,4]

Найменування показників	2009	2010	2011
Кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю	1411	1462	1679
Загальна сума витрат за напрямками інноваційної діяльності, млн. грн.	7949,9	8045,5	14333,9
у т.ч. на дослідження і розробки	846,7	996,4	1079,9
придбання машин обладнання та програмного забезпечення	4974,7	5051,7	10489,1
придбання інших зовнішніх знань	115,9	141,6	324,7
інші витрати	2012,6	1855,8	2440,2

Найбільший обсяг інноваційних витрат припадає на підприємства із виробництва коксу та продуктів нафтопереробки (34,9%), машинобудування (24,5%), а також хімічної та нафтохімічної промисловості (24,0%).

В розрізі регіонів найвищі показники інноваційних витрат мають підприємства Запорізької, Івано-Франківської, Миколаївської, Одеської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської областей, міст Києва та Севастополя.

Порівняно з 2010р. кількість підприємств, що витрачали кошти на інноваційну діяльність, зросла більш ніж на 20%. Обсяг інноваційних витрат у 2011р. склав 14,3 млрд. грн. (табл. 1).

Один з основних напрямів інноваційної діяльності підприємств України полягав насамперед у придбанні машин, обладнання та програмного забезпечення для виробництва нових або значно поліпшених продуктів і послуг, про що повідомили майже три чверті